

Alasce zamieszkuje dziesięć gatunków dzikich gęsi, w tym m.in. śnieżycy duża, śnieżycy cesarska, bernikla kanadyjska, bernikla białolica, bernikla czarna, gęś zbożowa oraz gęś białoczelna.

aż do Arktyki dolatują bernikle czarne, gęsi białoczelne oraz śnieżycy duże, które zakładają lęgi nad Morzem Beauforta. Każdego lata śnieżycy duże gniazdują w północno-zachodniej Kanadzie (na Alasce przebywa nie więcej niż 500 par na wyspie

tunku), przeważnie od 4 do 7 jaj (u bernikli kanadyjskiej rozpiętość ta wynosi 1-12 jaj). Przy wyborze miejsca na gniazdo ptaki kierują się fotograficzną wręcz pamięcią, a są przy tym tak dokładne, że np. gęsi białoczelne budują nowe gniazda nie dalej

DZIKIE GĘSI – podniebni wędrowcy

Wielkość poszczególnych gatunków gęsi jest bardzo zróżnicowana. Do jednych z najmniejszych gęsi należy bernikla białolica oraz bernikla czarna, która waży od 0,9 do 2 kg (długość ciała 56-66 cm, rozpiętość skrzydeł 112-127 cm). Pozostałe gatunki to ptaki średniej wielkości bądź też duże, ważące od 1,7 do 3,3 kg, przy 60-84 cm długości ciała oraz rozpiętości skrzydeł rzędu 135-157 cm. Największe zróżnicowanie (pod względem budowy oraz ubarwienia ciała) występuje u bernikli kanadyjskiej, u której wyróżnia się aż 15 podgatunków (z czego 6 zamieszkuje Alasce), w związku z czym ptak ten może mieć na Alasce od 51 do 110 cm długości ciała, od 90 do 190 cm rozpiętości skrzydeł oraz ważyć od 1,1 do 6,5 kg.

Od Alaski po Hawaje

Dzikie gęsi spotykane w Ameryce Północnej występują od jej północnych krańców (Alaska, Kanada) aż po Zatokę Meksykańską, Kalifornię, Hawaje, a nawet wyspy japońskie. Na północy ptaki te przebywają od późnej wiosny aż do wczesnej jesieni, tu bowiem znajdują się ich obszary lęgowe oraz tereny, na których pierzą się latem. Najdalej na północ, tzn.

Howe nad Zatoką Prudhoe), natomiast gęsi białoczelne oraz bernikle czarne zajmują cały pas wybrzeża Morza Arktycznego, od północno-zachodniej Alaski aż po granicę z Kanadą na wschodzie. Miejsca szczególnie często odwiedzane przez ptaki to Ostoja Przyrody „Arctic” oraz położone 130 km na wschód od Przylądka Barrow ogromne jezioro Teshekpuk, gdzie każdego roku przylatuje od 40.000 do 45.000 bernikli czarnych (30% całej pacyficznej populacji) oraz od 40.000 do 50.000 gęsi białoczelnych.

Gniazdowanie

Niemal wszystkie dzikie gęsi zakładają gniazda w pobliżu rzek lub jezior, na mokradłach lub w podmokłej tundrze, gdzie wybierają miejsca względnie suche (niezalewane przez wezbrania wody) oraz dobrze ukryte wśród bujnej roślinności. Wyjątkiem są niektóre podgatunki bernikli kanadyjskiej, które gniazdują na półkach skalnych, urwiskach oraz w lasach (np. bernikla rdzawa). Samo gniazdo to najczęściej stos materiału roślinnego wyścielony ptasim puchem, do którego samica składa, w okresie od końca marca do początków czerwca (w zależności od ga-

niż kilkanaście metrów od miejsca, gdzie rok wcześniej znajdowało się stare.

Po 22-30 dniach wysiadywania, w czasie których samiec pilnie strzeże gniazda oraz samicy, broniąc ją nie tylko przed drapieżnikami, ale również przed innymi gęsiami, na świat przychodzą pisklęta, które np. u bernikli czarnej ważą zaledwie 40-45 g. Młodymi opiekują się obydwójce rodzice, a wszystkie gatunki dzikich gęsi wyprowadzają tylko jedno pokolenie potomstwa w ciągu roku. Przeżywalność piskląt jest niska, np. u bernikli czarnej wynosi mniej niż 50%, a badania naukowe wykazały, że u gęsi białoczelnej tylko z ok. 10% złożonych w danym roku jaj

Bernikle kanadyjskie w locie. (Fot.: Donna Dewhurst, USFWS)

Ogromne stado śnieżycy dużych zrywa się do lotu. (Fot.: Gary Zahm, USFWS)

wykluwają się gąski, które w przyszłości zostają rodzicami.

U tego gatunku, już po upływie 24-36 godzin od wyklucia pisklęta opuszczają gniazdo i zaczynają samodzielnie skubać rośliny oraz łapać owady, a po tygodniu ptasia rodzina jest w stanie wędrować nawet 1-1,5 km dziennie w poszukiwaniu pożywienia oraz lepszych miejsc do odchowu potomstwa. Po upływie 38-50 dni młode gęsi uzyskują pełne upierzenie, a następnie dokonują pierwszego, próbnego wylotu z gniazda (u niektórych podgatunków bernikli kanadyjskiej moment ten nadchodzi dopiero po 86 dniach). Mając od 7 do 12 miesięcy gąski opuszczają swoich rodziców.

Czas dalekiej wędrówki

Gdy nadchodzi jesień zbliża się pora odlotu dzikich gęsi do ciepłych krajów. Potomstwo jest już wtedy odchowane, więc na przełomie sierpnia i września ptaki gromadzą się w stadach na dużych zbiornikach wodnych lub nadmorskich lagunach, gdzie rozpoczynają intensywne żerowanie (może ono trwać nawet 16 godzin/dobę). Ptaki spędzają w lagunach kilka tygodni, a szybkość, z jaką przybierają wtedy na wadze jest wręcz imponująca, np. śnieżycy duże spożywają w ciągu jednego dnia pokarm w ilości równej jednej trzeciej ich wagi, dzięki czemu w ciągu zaledwie 2-3 tygodni są w stanie zwiększyć zasoby sadła aż o 400%.

Odżywiają się głównie pokarmem roślinnym (zielone części roślin mokrzdłowych, pędy zbóż, nasiona i owoce roślin, morskie wodorosty) z niewielką domieszką pokarmu zwierzęcego (mięczaki, wodne skorupiaki, małże i owady), a skład ich diety uzależniony jest od miejsca aktualnego przebywania. Pewnym ewenementem jest tu bernikla rdzawa, która zimą spożywa głównie materię pochodzenia zwierzęcego (np. ikrę łososi), w tym nawet padlinę martwych łososi.

W nadmorskich lagunach dzikie gęsi odżywiają się głównie trawą morską, owocami kwitnących roślin, takich jak malina okazała, żurawina błotna, borówka bagienna czy bażyna czarna oraz ikrą śledzia pacyficznego, który jesienią odbywa

Para bernikli kanadyjskich (*Branta canadensis*) z pisklętami. (Fot.: Tim Bowman, USFWS)

tutaj tarło. Dobre odżywienie oraz spokój to dwa podstawowe warunki, jakie muszą zostać spełnione, aby gęsi zdołały zgromadzić wystarczające zapasy energii na czekającą je niebezpieczną i wyczerpującą podróż na południe kontynentu.

Jesienią, w zależności od gatunku od połowy września (gęś białoczelna) aż po początek listopada (np. bernikla czarna), dzikie gęsi zrywają się wspólnie do lotu, po czym odlatują na południe, w kierunku Zatoki Meksykańskiej (Kalifornia, Teksas, Meksyk). Lecą w stadach liczących zazwyczaj od kilkudziesięciu do kilkuset ptaków, ale częsty jest widok kilkudziesięciu tysięcy śnieżyc dużych, lecących w V-kształtnym kluczu. Śnieżycy lecą czasami tak wysoko, że są ledwie widoczne z powierzchni ziemi, z kolei bernikle czarne lecą nisko (maksymalnie 230 m nad ziemią) tworząc z klucza wężyk.

Dzikie gęsi w czasie lotu często odzywają się tzw. klangorem, czyli pojedynczym lub dwukrotnym „aa-honk”. Najszybciej przemieszczającą się dziką gęsią jest bernikla czarna, która przelatuje trasę z Alaski do Kalifornii lub Meksyku (4800-5500 km) w niespełna 2,5 dnia, lecąc z maksymalną prędkością nawet 100 km/h. Przelot zajmuje od 50 do 60

godzin, a wiele ptaków pokonuje go bez dłuższych odpoczynków. Policzone, że na pokonanie takiego dystansu bernikla czarna zużywa 538-651 g sadła, co stanowi ok. jednej trzeciej jej maksymalnej wagi, jaką osiąga pasąc się w lagunach. Pozostałe gatunki dzikich gęsi pokonują trasy o zbliżonej długości, przeważnie od 3500 do 4000 km.

Zimowanie na południu

Słabsze osobniki biorące udział w przelocie na południe (np. młode) nie dolatują aż do Zatoki Meksykańskiej, lecz zatrzymują się na zimę po drodze, tzn. na południu Kanady, w Oregonie, Waszyngtonie oraz w Kalifornii. Pojedyncze sztuki śnieżyc cesarskich widziano również na Hawajach, a nieliczne stada bernikli czarnych nawet na wyspach japońskich. Dzikie gęsi zimują na obszarach mokrzdłowych lub na zbiornikach wodnych z bujną roślinnością oraz z wysepkami, położonych w pobliżu terenów otwartych, tj. pól uprawnych, pastwisk oraz łąk, gdzie zdobywają większość pożywienia. O tej porze roku gęsi przebywają razem w ogromnych stadach, liczących np. u gęsi białoczelnych dziesiątki tysięcy osobników. Wraz z nadejściem wiosny dzikie gęsi odlatują z zimowisk i kierują się z powrotem ku Dalekiej Północy.

Liczebność populacji alaskańskich dzikich gęsi ulega z roku na rok znacznym wahaniom, np. w latach 1960-1998 ilość bernikli czarnych oscylowała w granicach od 100.000 do 195.000 osobników, jednak wyniki badań naukowych wskazują, że fluktuacje te są zjawiskiem naturalnym i nie odzwierciedlają żadnych negatywnych procesów. Jedynym gatunkiem o niepewnej sytuacji jest śnieżycy cesarska, która figuruje na tzw. Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych, opracowanej przez Światową Unię Ochrony Przyrody (IUCN), gdzie posiada rangę gatunku bliskiego zagrożenia.

SEBASTIAN BIELAK

Śnieżycy duża (*Anser caerulescens*) wyróżnia się wśród innych dzikich gęsi białym upierzeniem. (Fot.: Mathew Perry, USFWS)